

14. Биков В. Ю., Гриценчук О. О., Жук Ю. О. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології. 2015. С. 77–140.

15. Попов М., Комаровський І., Яценко В., Комаровський В. Застосування сервісів наукометричних баз для самопозиціонування науковця. Актуальні проблеми державного управління, 2021, 2(83), 39–45.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-427-9-15>

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ
ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННЮ З ВИКОРИСТАННЯМ
ПАРАДИГМИ «ДИСКУРС-КОМУНІКАЦІЯ-МІЖКУЛЬТУРНА
ПРОФЕСІЙНА ВЗАЄМОДІЯ»**

Козак С. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови

Національний університет «Одеська морська академія»

м. Одеса, Україна

Згідно з Болонськими угодами, університети вважаються як «корпорації виробництва знань і як локомотиви подальших інтеграції в інші сфери життя» [3, с. 9]. На сучасному етапі йде обговорення широкого кола проблем освіти та її модернізації. Перед сучасною системою освіти стоять стратегічні завдання, які неможливо вирішити без осмислення теорії та практики лінгвістичної.

Особливо важливим у контексті інтеграції держав є пошук механізму перетворення різноманіття мов і культур з перешкоди на шляху до діалогу між представниками різних мовних середовищ, як засіб взаєморозуміння і збагачення, як інструмент творчого розвитку соціально активної і незалежної особистості. Таким механізмом може бути мовна освіта, заснована на міжкультурній парадигмі та проголошуючи принцип мультикультуралізму своїм керівним принципом, що забезпечує соціальну та академічну мобільність молоді. Соціальна та академічна мобільність людини покликана допомогти йому глибоко відчувати свою приналежність до рідного народу і в той же час визнавати себе громадянином країни і суб'єктом багатокультурної і багатомовної світової цивілізації [3, с. 10].

Утвердження когнітивної парадигми знання в сучасній науці сприяє тому, що, вивчаючи ці проблеми з самих різних точок зору, вчені виходять з розуміння мови як явища, що забезпечує доступ до багатьох процесів мисленнєвого і пізнавального характеру, які безпосередньо не спостерігаються, як пріоритетний напрям лінгвістичної освіти.

Тому аналіз будь якого виду мовної діяльності розкриває закладені у ній несвідоме використані когнітивні можливості та ресурси, враховуючи різного роду когнітивні моделі та фрейми, як пріоритетний напрям лінгвістичної освіти.

Зростає роль дискурсивної компетентності, яка є невід'ємною субстанцією комунікативної компетентності і полягає в знанні різних типів дискурсів і правил їх побудови, а також здатності до створення і розуміння їх з урахуванням ситуації спілкування.

Дискурсивна компетентність ґрунтується на понятті дискурсу. Дискурс (від латинського *discursus* «розмова, бесіда», французького *discourse* « мова», англійського *discourse* «письмове або усне міркування, мова», німецького *Diskurs* «дискусія, бесіда» на різних мовах означає мовлення, процес мовної діяльності, спосіб мовлення [1, с.96].

Для того щоб виявити специфіку дискурсу та його роль у навчанні іншомовному професійному спілкуванню, необхідно, перш за все, визначити розуміння цього явища. Категорія дискурсу є однією з основоположних категорій у комунікативному мовознавстві та суспільних наук. Важливим для розуміння поняття «дискурс» є той факт, що в англійській мові слово «дискурс» може бути іменником і дієсловом. Отже, дискурс слід розуміти як не тільки процес взаємодії, але не менш важливий, як кінцевий результат розумової діяльності та комунікації.

Слід зазначити, що дискурс – це соціальний процес творення та відтворення смислів.

Вивчення дискурсивної активності людини в контексті міжкультурної комунікації з когнітивної точки зору дає можливість описати структури репрезентації різних видів культурно обумовленого знання, а також їх вплив на лінгвістичні стратегії дискурсивної діяльності, характерні для носіїв тієї чи іншої мовної культури. Такий підхід до аналізу дискурсу безпосередньо пов'язаний з вирішенням проблеми вивчення мовного образу світу, оскільки дозволяє розглядати дискурсивну діяльність людини як відображення національної картини світу у формах комунікативної поведінки, а лінгвістичні засоби, що використовуються в процесі комунікації, як спосіб вираження системи культурно зумовлених значень, що представляють знання, припущення, оцінки та ціннісні орієнтації, що поділяються членами суспільства.

Для теорії і практики викладання ІМ важливо розуміти дискурс як складне мовлення, яке не обмежується рамками конкретного висловлювання, а має певні екстралінгвістичні параметри, такі як: мовець, слухач, їх особистісні та соціальні характеристики, інші аспекти соціальної ситуації. Залежно від сфери діяльності, стереотипний набір мовленнєві дії, типові комунікативні ситуації, характерні для представників тієї чи іншої професії.

У контексті навчання усного іноземного мовного професійного спілкування, вивчення особливостей дискурсу тієї чи іншої спеціальності, аналізу його форми і змісту ми неминуче входимо в семантичне поле тієї галузі знань, з якої взято цей дискурс. Пізнаючи цю специфічну сферу, ми починаємо активно використовувати вирази, характерні для даного дискурсу, тим самим набуваючи здатність до взаємодії в різних ситуаціях професійного спілкування. Деякі дискурси є кращими за інші в певних умовах, але всі дискурси є детермінованими. У кожній конкретній сфері професійного спілкування здійснюється орієнтований вибір мовних засобів, що відображають інтенціональні установки комунікантів.

У світлі всього вищесказаного можна зробити наступний висновок: викладання іноземних мов в лінгвістичному університеті, відповідно до сучасних цілей освіти і вимог до фахівців, повинно будуватися на основі парадигми «дискурс – комунікація – міжкультурний професійне спілкування» [1, с. 29].

У цьому контексті представляється доцільним розглянути ще одне питання, безпосередньо пов'язане з вищезазначеним баченням, а саме: як організувати викладання іноземної мови професійним спілкуванням на основі обраних мовних засобів, тобто яка специфіка викладання термінології в рамках парадигми «дискурс-комунікація-міжкультурна професійне спілкування».

Як відомо, галузева термінологія в першу чергу призначена для обміну професійною інформацією, тобто для професійної комунікації використовується представниками певної частини суспільства і має прагматичну спрямованість. Становлення галузевої термінології як сукупність спеціальних лексичних одиниць, призначених для позначення певних професійних понять, є результатом розвитку наукових знань, інтелектуальних і пізнавальних діяльності людини, що дозволяє оволодіти основними поняттями певної галузі.

Галузева термінологія створена для обміну професійною інформацією, тобто для професійного спілкування, звернена до певної частини суспільства і має яскраво виражений прагматичний характер [2, с. 69]. У площині дидактичних розробок повинні виникати питання,

пов'язані з інтенсифікацією процесу викладання термінології в немовних університетах.

Перш за все, нам здається, що необхідно сформулювати основні вимоги до текстів, з якими студенти працюють самостійно або/і в навчальному процесі на іноземній мові, оскільки основною одиницею інформації в процесі навчання як і раніше залишається текст [2,с.70].

Доцільно підібрати тексти різних типів на основі таких критеріїв: а) перш за все, характер виділених текстів визначається комунікативним потреби учнів у певних типах текстів і термінів, розподілених між різними видами мовленнєвої діяльності, орієнтованих на майбутню професію як для прийому, так і для продукції: тексти-дефініції, описи, коректури, інструкції, реферати, анотації;

б) градування за простотою/складністю проводиться в залежності від етапу навчання. Підбір текстів для навчання також здійснюється за насиченістю необхідними термінами (з простих термінів на першому етапі навчання складним термінам – на другому етапі і складним словосполученням і абрєвіатура на третьому етапі);

в) по каналу передачі: для студентів, які не вивчають філологію, найбільш актуальні письмові тексти (друковані) і тексти з екрану комп'ютера, комп'ютерні аудіотексти;

г) відбір здійснюється за джерелом/сферою застосування:

– підручники/наукові тексти (невелика частина на третьому етапі навчання);

– інтернет-тексти обох типів (освітні та професійні): гіпертексти, посилання, довідкові тексти, повідомлення на форумах та тексти електронної пошти різного змісту;

д) система роботи з галузевою лексикою повинна бути найбільш оптимально побудована на основі гіпертекстів як в ході аудиторних занять, так і в разі самостійної індивідуальної роботи учнів з комп'ютером та мережею інтернет. Інформаційно-комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності студентів–нефілологів.

Специфіка походження і утворення термінів повинна бути врахована в структурі підручника у вигляді спеціальних таблиць і використовується як основа для побудови системи вправ і завдань відповідно до вивченого основного тексту.

В якості основних принципів підбору галузевої термінології для навчання студентів можна назвати наступні:

– принцип комунікативної та професійної необхідності (потреби); – принцип домінування;

– принцип визнання (інтернаціональність);

– принцип частоти;

– принцип легкості/складності засвоєння.

Інші принципи вибору, актуальні для загального словникового запасу але другорядним по відношенню до галузевого словника.

З нашої точки зору, робота над термінологічною складовою іноземного наукового тексту доцільно поділяти на передтекстовий, інтертекстовий та гіпертекстовий етапи.

Передтекстове вивчення спеціальної лексики.

Учні знайомляться з умовами даної теми. Дається правопис, транскрипція, тлумачення термінів англійською мовою. З цього приводу необхідно уважно вивчати професійно орієнтовану лексику.

Це пов'язано зі складністю і новизною досліджуваних термінів. Іноді учням важко дати своє правильне тлумачення. Доцільно звернути увагу учнів на такі фактори.

1. Інтернаціональність термінологічної лексики.
2. Способи словотворення.
3. Наявність у наукових текстах дефініцій, виражених іменником. 4.

Полісемія.

5. Синонімія термінів.
6. Антонім.
7. Омонімія.
8. Лексична сумісність.

Текстовий етап

Попрацюйте зі спеціальним текстом на цю тему. У текстах виділяються: шрифтові терміни та фразеологізми, які були відпрацьовані у вправах з підтекстом. Аналітичне, навчальне читання здійснюється з вивченням лексичних і граматичних особливостей тексту.

Післятекстовий етап

Вправи післятекстового етапу можуть бути спрямовані на вирішення наступних завдань.

1. Закріплення термінологічних одиниць у мовленні.

Закріплення словникового запасу за допомогою вправ на зворотний переклад. Закріплення словникового запасу в термінологічних іграх.

Закріплення словникового запасу у вправах «питання-відповідь».

2. Обговорення тексту, дискусія, під час якої задаються питання, що вимагає знання термінів і розуміння тексту.

На цьому етапі проводиться аналіз і моделювання професійної діяльності (квазіпрофесійна діяльність); імітація соціального взаємодія засобами іноземної мови.

3. Контроль лексичних умінь.

Формування монологічних (діалогічних) мовленнєвих умінь на матеріалі проблемного характеру. На цьому етапі освоюються графіки, які широко використовуються на практиці способи подачі інформації. У методологічній літературі виділяють такі способи графічного представлення інформації: концептуальні, семантичні, мережеві та ментальні карти; картки з позначеннями тексту [4, с.58].

Для поліпшення розуміння змісту тексту, для формування засобів та прийомів засвоєння мовного матеріалу, передати зміст тексту допомагають

інші види графічних опор. Наприклад, текст може бути побудований у вигляді таблиці.

Запропоновані способи впровадження, розвитку та відтворення одиниць професійного лексикону можуть змінюватися та доповнюватися в залежності від специфіки аудиторії, цілей та етапів навчання, забезпечення індивідуалізації навчання, організація самостійної роботи учнів, використання різних організаційних форм навчання.

Література:

1. Козак С.В. Формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців морського флоту: дис. ...к.п.наук: 10.00.04 / Одеса. Південноукраїнський держ.пед.ун-т ім. К.Д. Ушинського, 2001. 271 с.
2. Козак С.В. Викладання англійської мови ділового спілкування для немовних спеціальностей в вузах.//Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Випуск 39.Одеса, 2024. С. 69–73.
3. Глобалізація та освіта. Болонський процес: матеріали круглого столу. Том. 2. Київ: 2004. 17с.
4. Козак С.В. English for Specific Purposes. // Матеріали науково-технічної конференції. Експлуатація та Ремонт. НУ «ОМА». Одеса 20–22 березня 2018 р. С. 57–60.